

God Jul önskar KULTURARV KALMAR LÄN

5 Utges av Kalmar läns hembygdsförbund och Kalmar läns museum

Värnabytomten

- hembygdsföreningens tjänst!

Under 1970-talets andra hälft skötte jag svinavelsbesättningen på Wärnanäs, som fanns på utgården Värnaby. Besättningen var en av de främsta i landet och var på den tiden godsets namn och rykte.

Det gamla häststallet på gården var inrett som reservutrymme, där vid behov växande avelsdjur kunde insättas. En kväll, sedan mörkret fallit, var jag där och såg till djuren. Då jag såg, att det behövdes strös mera, klättrade jag uppför stegen, för att kasta ner mer halm. Uppkommen där fick jag en isande känsla längs ryggraden av att jag inte var ensam. Det var helmörkt däruppe, förutom ljuset från gluggen och det lilla som silade ut mellan bräderna i lufttrumman. Plötsligt ser jag det som om två små figurer raskt förflyttar sig förbi lufttrumman och för en sekund täcker en del av ljuset därifrån. Med blixtnabb reaktion slänger jag två halmbalar i den riktningen, kastar därefter i högsta fart ner 10 genom gluggen och försvinner själv kvickt ner för stegen.

Men det skulle straffa sig, att slänga halmbalar efter tomtarna. En stor gylta (blivande sugga) for i ett elegant hopp över den 1,3 m höga boxväggen, ner på gången och försvann ut i mörkret genom den öppna dörren. Jag efter. Ute i det tunna snötäcket kunde jag följa grisens spår i snön. Det följde en markväg västerut. Efter 350 m språngmarsch var jag ikapp gyltan och vände den. Återmarschen gick lugnt och makligt. Vi var trötta bägge två. Hon kom in där hon skulle och allt var i sin ordning.

Tio år senare hade godset bytt ägare. Svinen var sedan länge borta därifrån – och jag med. Husen stod tomma. Hembygdsföreningen avtalade med godset om att hyra två kulturbyggnader där till museum – och gör så än. Vi högtryckstvättade och gjorde snyggt. Snart var det gamla häststallet fyllt med vagnar och gamla jordbruksredskap. Gårdens inspektör och jag stod där inne och samtalande och var mycket nöjda. Då liksom smäcker det till bredvid mig. Jag vänder huvudet däråt – och där fyra m ifrån mig hänger för några sekunder en fyruddig stjärna i luften längst upp vid stegen till loftet. Det känns som ett lyckorus går genom kroppen. Jag förstår. Det är tomten. Han är också nöjd, mycket nöjd.

Så går han nog där år efter år och tittar till våra grejor. Vad kan en hembygdsförening mer önska sig, än att ha en tomte på sitt museum.

- Det är inte dumt med tomtar på loftet.

*Södermöre hembygdsförening, Lars Larsson
(Tomtebilder i artikeln: Vykort, Jenny Nyström, KLM)*

I tomtens tid

- En liten historia ...

Vår svenske tomte har ju inte alltid sett ut som han gör idag. Hans utseende, sinelag och arbetsuppgifter har influerats av olika kulturer långt tillbaka i tiden. Men det var konstnärinnan Jenny Nyström från Kalmar som tog den då mer lantlige tomten ur den svenska folktron och förvandlade honom till den vänlige julklappsutdelande tomten som vi har idag.

Första gången som vår mer nutida tomte dyker upp är den 20 december 1884 i Ny Illustrerad Tidning. Bilden, som heter Julafton, föreställer tre tomtar som kommer med klappar på en kälke och illustratören är Jenny Nyström. Idén med julklappar kom från Tyskland där S:t Nikolaus kom med dessa. I Sverige hade tidigare julbocken kommit med klappar till barnen. Namnet tomte har funnits sedan 1500-talet och var en benämning på de vättar som enligt folksägningen fanns på gårdstomten.

Jenny Nyström kom att skapa tomtar i nästan femtio år. På hennes bilder är tomten främst julklappsutdelare och avbildas gärna tillsammans med olika djur. Dels de djur som man kunde förvänta sig att hitta tillsammans med tomten i juletid som get, gris, häst och katt, men ibland exotiska djur som kameler och elefanter. Tomten använder en rad olika färdmedel när han kommer med julklapparna; kälke, släde, tåg, luftballong, flygplan med mera.

**På Kalmar läns museum finns en permanent utställning om Jenny Nyströms liv och verk.
Läs mer på:
www.jennynystrom.se**

Kontakta oss gärna!

Sara Lindström
Kalmar läns museum
Samordning
0480 - 45 13 82
sara.lindstrom@kalmarlansmuseum.se

Christina Nibelius
Kalmar läns hembygdsförbund
Digitalisering, information
0492 - 101 65, 070-248 37 55
christina.nibelius@kalmarlansmuseum.se

Birger Swanström
Kalmar läns hembygdsförbund

Maria Malmlof
Kalmar läns museum

